

DET ER LIVET, DET HANDLER OM!

Af Erik Juul

- at lave en aflevering mellem idrætsfaghæftet og boldpraksis kræver, at man dribler lidt.

PROLOG

Som nyudklækket folkeskolelærer for 10 år siden, tog jeg imod et tilbud fra en lokal håndboldklub. De ville gerne stille en håndboldinstruktør til rådighed i et par idrætstimer. Det udviklede sig dog til at blive en tvivlsom affære.

Det som fik det »onde« til at boble i mig var sådan set ikke at håndboldinstruktøren var ude på at gaffe nogle nye spillere til klubben. Tværtimod glæder det mig, når børn og unge mennesker finder idrætslige stier og platforme i fritiden. Nej, det som foregik var et par timer, hvor han klappede, opmuntrede, gav opmærksomhed og hurtigt fik leflet sig ind på de 3 mulige elever, som »havde det i sig«!

De øvrige 16 elever forsvandt lidt efter lidt helt ud af instruktørens opmærksomhedsfelt. Deres små succeser, finurligheder, sjove misforståelser og prøven derudad i en balance mellem angst og glæde... var uvæsentligt stof. De var kegler, en nødvendig støj- og kropskulisse, som han måtte acceptere i bestræbelserne på at nå hans mål: 3 nye klub-medlemmer.

Det var et eksempel på en person, der af et godt hjerte brændte for sin håndboldkultur, men som for det første ikke vidste noget om intentionerne med folkets skole og det medansvar, som idrætsfaget har for varetagelsen af elevernes dannelses- og udviklingsproces. For det andet var han næppe heller klar over, i hvilket kraftfuldt læringsrum han havde virket.

EN ÅBEN BANE

Det udgør forhåbentlig en stor del af forskellen til den professionelle idrætslærer, som har handletvang i forhold til folkeskolens formålsparagraf samt idrætsfagets formål og CKF.

Når man læser i dette grundlag er man da et skarn, hvis man ikke håber på, at ens egne børn får en lærer, der via sin praksis »rækker ud« efter målsætningerne: »...forberedelse til medlevnen, medbestemmelse, medansvar og almen udvikling... opnå færdigheder og tilegne sig kundskaber... bygge bro mellem den sansende og erkendte... lade etiske værdier indgå... m.m.«

Det er flotte ord med højt til loftet. Men det skal det også være, når vi har fat på »kronjuvelerne«; en hovedhjørnesten i dansk fritænking, demokratiopfattelse og skoletradition.

Problemet er imidlertid, at de åbne formuleringer også betyder at »anything goes«, i lighed med debatten om højskoleloven.

En lærer, der har fået overdraget nogle idrætstimer, vil jo med faghæftet i hånden kunne påstå ovenstående håndboldlektion som legitim ved at fiske CKF-udsagn frem som: »lære om forskellige handlemåder i udøvelsen af idræt... herunder konkurrence... arbejdet med de reaktioner og følelser, der opstår i samspil og modspil med andre...«.

Eller lade eleverne lære om »fysiske og biologiske forhold« (CKF) via nogle mælkesyre-cirkeltræningsprogrammer, så de kan »gøre erfaringer med, at kroppen reagerer forskelligt i forskellige situationer...« (CKF). Man kan så være enig eller uenig i den pågældende lærers tolkning og vægtning af stoffet.

Således kan »idrætsundervisning« komme til at fungere som en effektiv vaccination imod... idræt. Med ubodelig skade på børns bevægelsesglæde og med hvad dertil følger! Man kunne ønske sig, at de, som sidder med det overordnede pædagogiske ansvar på skolerne, nemlig inspektørerne, tog »kasketten« på lidt oftere. Især for børnenes skyld, men såmænd også for lærerens. Her tænker jeg på krav om efteruddannelse, samarbejde eller omorganisering. På et tidspunkt kan man så håbe (og naturligvis arbejde for), at de seneste års forskning i områderne om kropslig- og følelsesmæssig intelligens via det politiske system, på et tidspunkt

når helt frem til og ind i »verdens bedste« almindennende skole.

Man kan ligeledes diskutere, om centrale kundskabs- og færdighedsområder burde have været lidt fagligt skarpere. Specielt set i lyset af, at CKF er skrevet under folkeskolelovens og fagformålets paraplyer, hvor »pædagogisk festsnak« med ord som alsidighed, almen, værdier m.m. allerede er nævnt én gang.

Her er det imidlertid at linedansen med den åbne og tolkningsmulige tradition træder ind.

Så hvad fagets »fundamentals« eller »kerne-kvaliteter« egentlig er, kræver en faglig diskussion med kollegaer... og det viser sig ofte at være en god ting.

AT FORSØGE SIG MED KLATTEN...

Ideen med at sætte forskellige faglige indholdsområder ind i de forskellige handleformer og perspektiver, synes jeg er spændende, men også krævende tænkning. Især når man bryder lidt

rundt på indholdssidens traditionelt agerende felter. Den åbenhed og prøven andre vinkler af, skal dog afstemmes med både elevernes og den enkelte lærers holdning til, hvad der kan bære.

Jeg vil istedet for at dreje rundt på alle idrætsfaghæftets skiver aggitere for inddragelsen af 3 temaer, som jeg finder det oplagt, at især boldspilundervisere gør sig overvejelser med:

- a) *Evnen til at rejse sig igen.*
- b) *At respektere sin modstander... herunder evnen til empati.*
- c) *Forholde sig til fritidsidrætten.*

EVNEN TIL AT REJSE SIG IGEN

Når børn laver idræt og især boldspil, øver de sig på livet. Adrenalin pumper, kinderne gløder, et trælår løbes varmt igen, man bliver provokeret, bryder ud i jubel o.s.v. I dette rum, hvor kød og knogler hviner og følelserne står i lys lue, har eleverne mulighed for at afprøve de roller, konflikter, regler, holdninger m.m. som eksisterer i deres verden.

Udover at hver enkelt forhåbentlig møder masser af solskin, medgang og lykke, så ved vi alle, at livet udenfor idrætspladsens kridtstreger kan være barsk; kæresten der skrider, jobs vi aldrig får, slyngveninden der mest er sammen med en anden, dumpe til eksamen og lign.

Livet både inden- og udenfor stregerne indeholder sejre og nederlag. Det er et grundvilkår. I idrættens rum kan man øve sig, her får fejltagelser, og ting man ikke skulle have gjort nok betydning, men ikke så fatalt og alvorligt på længere sigt som det kan få udenfor.

Hvordan man kommer igennem og hvad man lærer af modgang er sammen med faktorer som bl.a. arv, alder, modenhed, temperament, valg af identifikationspersoner m.m. det som bliver fundamentet for, hvad man kan kalde det »psykiske immunforsvar«.

Den kvalificerede voksne må derfor støtte børnene i, at de får skabt sig en holdning til, at nederlag er noget man kommer over.

Lærer de ikke »at komme igen... at rejse sig«, kan det på mange planer få konsekvenser; også den værste af alle!

Her kan der være grund til at minde om, at idræt naturligvis skal bygge på og tage afsæt i glæde. Men livs- og boldglæde findes, udover i det regressive hvor tingene bare kører, også i at blive udfordret, at komme videre, at få prøvet sine kræfter og evner af. Derfor skal der gives muligheder for succes, masser af succes. Men så sandelig også modstand som kan mærkes, dog med den klausul at vi i boldidræt- og skoleregi er garanter for at »det hærder mere end det hærger«.

AT RESPEKTERE SIN MODSTANDER... HERUNDER EVNEN TIL EMPATI

Når mine lærerstuderende vender tilbage fra deres praktikperioder, har deres største hovedbrud oftest været, hvordan de skulle tackle den konkurrerende handleform, især indenfor boldspillene. De bliver overrasket over, med hvilken aggressivitet og intensitet det for mange børn og især drenge »- er livet det handler om«. At der f.eks. løber tårer ned ad kinden efter en brændt målchance.

For mig at se, er det et af fagets og især boldspilundervisernes »kongedilemmaer«. Nemlig hvordan vi forvalter kamp-begrebet.

For man skal være klar over, at der ligger en pædagogisk udfordring foran, hvis man har modet. Modet til at vise eleverne, at man godt kan have et brændende ønske om at vinde og samtidig spille fair, og at der findes en anden måde at betragte sin modstander på, end at han skal »smadres, nedgøres og fjernes«. Det er en svær bold at tæmme!

For hvor skulle de have lært om det tidligere, hvor det ikke i næste åndedrag er blevet latterliggjort? Det kræver øvelse... over flere år; og for lærerens vedkommende, udover en humanistisk indstilling, velovervejede didaktiske tiltag.

Viger man udenom, fordi timerne går så smertefrit, når man år efter år følger gadens parlament, flirter man med et idègrundlag, der i kraft af ureflekteret konkurrence kan understøtte holdninger, der istedet ligger tæt på fascismen.

Arbejdet med at respektere sine medmennesker, også selv om de er modstandere, har i fået ny aktualitet i form af den debat og interesse, som har vist sig for Daniel Golemans bog »Følelsernes intelligens«, der omhandler evnen til empati. D.v.s. evnen til at kunne sætte sig i en andens sted, hvor dennes situation og forventninger afvejes i forhold til ens egne behov og ønsker. Et forhold som også de tyske didaktikere¹ har fat i; men hvor de også gør sig overvejelser over børns modning og parathed til denne tænkning.

Netop fordi det kropslige og sociale idrætsrum, er stedet, hvor vores mange følelser og affekter², kommer tydeligt til udtryk, vil det være muligt at fastholde konkrete »pædagogiske øjeblikke«³, hvor en udveksling af empatiske synspunkter og holdninger til f.eks. forvaltningen af fair-play eller den livgivende kamp⁴, kan få både elever og lærer til at reflektere over og mærke, om de gode hensigter holder i praksis.

»Omfavnelsen« af dette emne er jeg overbevist om, har stor indflydelse

på, hvor pilen peger, når man taler om klassers store forskellighed m.h.t. social modenhed og underviselighed.

AT FORHOLDE SIG TIL FRITIDSIDRÆTTEN... KRÆVER IKKE NØDVENDIGVIS EN TACKLING, MEN SCREENINGER VISSE STEDER

Mange elever går til en eller anden form for idræt i fritiden. Nogle har skullet pendle lidt mere rundt end andre for at finde sig til rette imellem de mennesker og i den aktivitet, der udgør klubben. Men mange finder heldigvis glæde, samvær, tilhørsforhold og identitet i fritidsidrætten.

Alle idrætsundervisere kan vel også nikke genkendende til elevernes råb om: »Fodbold - Fodbold - Fodbold« eller håndbold, basketball m.m. Og selvfølgelig skal der i nogle sammenhænge spilles disse spil, det skulle da lige mangle! Hvor har man ellers parkeret folkeskolelovens medbestemmelsesparagraf eller sin viden om motivationspsykologi?

Det rører imidlertid ikke ved den forpligtelse, vi har til at undervise med vores begreber om, hvad forskellige metoder og principper gør, herunder små enheder, mange boldberøringer, differentiering, kønsopdeling, transfer fra bold-basis, alternative boldspil m.m. som styrker elevernes almene boldsans og spilopfattelse og som forhåbentlig kan skabe grobund for boldglæde hos de mange.

For man skal huske, at det også er livet det handler om, for dem der ikke føler sig til rette i det, dem som ikke har »elsket« så meget med boldene i deres liv, dem som trækker sig ud til den yderste streg for at gøre mindst mulig skade!

M.h.t. de 3-4 dygtigste klubspillere, så ved jeg godt, at det er de store iscesættende af de førnævnte »råbe demonstrationer«. Jeg arbejder også selv med, at de iblandt skal finde udfordring i »at gøre de andre gode«, men det er en misforståelse hvis de igen og igen skal spille med klap for øjet, hænderne bundet på ryggen og andre tiltag, der handler om at stække dem.

De skal selvfølgelig gives muligheder for at vise, hvor dygtige de er. Kunne man forestille sig en tilsvarende situation, hvor en dygtig spring-gymnast fik ordre om at iføre sig sandvest, så

springet blev holdt på det middelmådige. Nej vel.

De klubspillende børn er naturligvis præget af hvordan stemningen og træningsrutinerne foregår i deres klubber, for slet ikke at tale om mediernes »tæppebombardement« af eliteidrættens normer. Men de må naturligvis lære og forhåbentlig erfare, at der er rigeligt med udfoldelses- og udfordringsmuligheder i et skoleidræts regi som ikke umiddelbart kan anvende klubidrættens, men nødvendigvis må transformeres pædagogisk.

Man skal dog passe på ikke at skære fritidsidrættens over en eller to kamme. Idrætsbilledet, også indenfor de forskellige organisationer, er en underskov af nuancer. Det afgørende for Line og de andre fra 3. klasse er, om deres klubtræner - uanset organisationsmæssigt tilhørsforhold - i bestræbelserne på at udvikle dem, har kærligheden med.

Guderne ved dog og det kan bekræftes af undertegnede - der har min gang i mange klubsammenhænge - at det ikke altid er tilfældet,... nogle gange så langt fra, at det skriger til himlen!

Det handler selvfølgelig specielt om de behårde konkurrencekulturer for de særligt udvalgte, hvor målet med dertil indrettede midler, slet ikke kan harmonere med det lovsæt, som vi er sat til at operere i.

AGF's superliga-træner i fodbold, Peter Rudbæk, ridsede sagen op, så det ikke kunne misforstås, da han blev spurgt om forskellen på at være skolelærer og superligatræner: »Her er der ikke plads til alle«.

Jeg vil dog nuancere igen, for mit ærinde er ikke at skulle hænge idrætsklubberne ud. For når unge mennesker eller voksne er bevidste om og har muligheden for at vælge, har jeg al mulig respekt for mennesker, der prøver på at nå deres optimale indenfor en idræt, med de »tæsk« der så kan falde af. De fleste læsere af dette idrætsfagblad nyder vel også at se det sublime i TV... noget af det. Det betyder ikke, at man ikke kan stille spørgsmål eller problematisere bagvedliggende strukturer.

I skoleidræts regi handler det udover

udvikling at støtte op om eller finde idrætsglæden. Mange forskellige typer veje fører til denne idrætsglæde. *Et konkurrencebegreb*, hvor »ungerne løber og fanden tager de sidste incl. dem der blev spændt ben for« er i skoleregi en smal sti.

Et kampbegreb, hvor »ungerne løber og gør deres bedste og hilser tak for dysten« er i skoleregi en hovedvej. *Leg og kropserfaring* er en flersporet motorvej.

Derfor vælger jeg at bruge min tolkningsfrihed m.h.t. den *etiske* dimension (som idrætsfaget interessant nok sammen med kristendom er eneste forvaltere af i CKF), således, at vi bør forholde os til klub- og selvorganiseret idræt udenfor skolen.

Naturligvis, fordi sport og idræt uden sammenligning er den største kulturpåvirkningsfaktor af langt de fleste børn og unges liv i dag. Men udover at støtte børnene i »glæden ved en flække læbe«⁵, må vi tænke os om og sætte nogle screeninger som sikrer vores lovgrundlag jordforbindelse.

At kunne det, kræver måske nok at man dribler lidt...

NOTER

¹ Kleindienst - »Sportspædagogik« 2/96.

² Chodorow Joan - »Dansepsykologi og dybdepsykologi« 1992.

³ Udtryk lånt fra Helle Rønholt

»Didaktiske irritationer« 1997.

⁴ Begreb fra »Kredsgang« af Ove Korsgaard 1986.

⁵ Udtryk lånt fra Jens Brinch.

Erik Juul

Johan Skjoldborgsvej 9
8660 Skanderborg
Adjunkt Århus Dag- og Aftenseminarium